

8. Σχεδιασμός και διαχείριση τουριστικού προορισμού ως προς το περιβάλλον. Μεθοδολογικά εργαλεία και κανονιστικό πλαίσιο

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Εαρινό εξάμηνο 2022-23

Δρ. Άννα Κουρτεσοπούλου

Περιεχόμενο μαθήματος

- Λόγοι σχεδιασμού, προγραμματισμού, & διαχείρισης
Εφαρμοσμένα παραδείγματα
- Λόγοι κρατικής παρέμβασης στον τουρισμό
- Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης
- Διαχείριση τουριστικής ανάπτυξης
- Μεθοδολογικά εργαλεία και κανονιστικό πλαίσιο

Εισαγωγή

- Ο σύγχρονος τουρισμός αναμφισβήτητα συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής. Ωστόσο συνδέεται με σημαντικές επιβαρύνσεις σε κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.
- Υπάρχει ανάγκη επαναπροσδιορισμού του τρόπου τουριστικής ανάπτυξης, προκειμένου να γίνει αρωγός της αειφόρου ανάπτυξης ώστε να καταφέρει την εξισορρόπηση μεταξύ θετικών και αρνητικών επιπτώσεων του στο συνολικό περιβάλλον των προορισμών

Λόγοι σχεδιασμού, προγραμματισμού, & διαχείρισης

1. Αποτελέσματα της απρογραμμάτιστης τουριστικής ανάπτυξης των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών
2. Η συστηματική μελέτη και έρευνα των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης
3. Η ιδιαίτερη σημασία που απέκτησε η τουριστική ανάπτυξη για έναν πολύ μεγάλο αριθμό περιοχών και χωρών του κόσμου
4. Η αλλαγή της πολιτικής των tour-operators σε θέματα σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη
5. Νέα δεδομένα και χαρακτηριστικά της ζήτησης

Λόγοι συνέχεια.....

1. Αποτελέσματα της απρογραμμάτιστης τουριστικής ανάπτυξης των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών

- ✓ Το εγγενές χαρακτηριστικό της και η επέκταση στο χώρο δημιούργησαν προβλήματα στην περιβαλλοντική, χωροταξική και πολεοδομική διαχείριση αυτού του νέου τύπου ανάπτυξης
- ✓ Οι αυξανόμενες εισροές τουριστών και η εποχικότητα οδήγησαν σε έντονες πιέσεις στις παραγωγικές και κοινωνικές λειτουργίες των τουριστικών πόλεων και κοινοτήτων
- ✓ Παρά την οικονομική ανάπτυξη, υπήρξε υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στο κοινωνικό πεδίο αλλά και στο τοπικό περιβάλλον.

Λόγοι συνέχεια.....

2.Η συστηματική μελέτη και έρευνα των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης

- ✓ Η αλληλεπίδραση τουρισμού και περιβάλλοντος, αποτελεί σημείο προβληματισμού για τις σύγχρονες κοινωνίες, αναζητώντας τα χαρακτηριστικά μιας κατάλληλης πολιτικής ανάπτυξης του τουρισμού, η οποία να μην επιδρά αρνητικά στο περιβάλλον και τις προοπτικές του.
- ✓ Ολοένα και περισσότερες επιστημονικές έρευνες διαφορετικών επιστημών εκπονούνται με σκοπό την διερεύνηση των επιπτώσεων του τουρισμού
- ✓ Κοινός ωστόσο παρονομαστής των μελετών και ερευνών είναι η αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης παραμέτρων που αφορούν το περιβάλλον στον τουριστικό σχεδιασμό, καθώς είναι μια αναγκαία συνθήκη για την αιεφορική τουριστική ανάπτυξη.
- ✓ Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός και η ανάλυση της φέρουσας ικανότητας αποτελούν σημαντικές τεχνικές για των περιορισμό των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και πολιτισμικών προβλημάτων από τον τουρισμό

Λόγοι συνέχεια.....

3. Η ιδιαίτερη σημασία που απέκτησε η τουριστική ανάπτυξη για έναν πολύ μεγάλο αριθμό περιοχών και χωρών του κόσμου

- ✓ Ανάδειξη του τουρισμού σε κυρίαρχο ή μοναδικό πόλο ανάπτυξης πολλών αναπτυσσόμενων χωρών
- ✓ Η ανάγκη για εξειδίκευση των σχεδίων ανάπτυξης προκειμένου να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές περιοχές τουριστικής ανάπτυξης
- ✓ Ανάδειξη της σημασίας της συμμετοχής τοπικών φορέων κατά το στάδιο του σχεδιασμού
- ✓ Εμπλοκή υπερεθνικών φορέων και οργανισμών θεσμική και οικονομική με σημαντική συνεισφορά στην υιοθέτηση της αντίληψης ότι ο σχεδιασμός και η διαχείριση συμβάλουν στην επιτυχία της τουριστικής ανάπτυξης

Λόγοι συνέχεια.....

4. Η αλλαγή της πολιτικής των tour-operators σε θέματα σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη

- ✓ Αλλαγές σε ορισμένες από τις επιλογές των tour-operators σε θέματα σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη
- ✓ Επιδίωξη μέσω εκπαίδευσης προσωπικού, μάρκετινγκ, σχεδιασμού ειδικών προϊόντων και υπηρεσιών να συμβάλουν στη συγκρότηση ενός τύπου ανάπτυξης σε μεγαλύτερη ισορροπία σε τοπικό επίπεδο και πιο φιλικό στο περιβάλλον.
- ✓ Έλαβαν υπόψη και τις αλλαγές στην τουριστική ζήτηση που πλέον οι τουρίστες αναζητούν προορισμούς με γνώμονα την ποιότητα

Λόγοι συνέχεια.....

5. Νέα δεδομένα και χαρακτηριστικά της ζήτησης

- ✓ Αλλαγές σε επίπεδο τουριστικών κινήτρων
- ✓ Περισσότερο έλξη από κίνητρα που σχετίζονται με το περιβάλλον, τη φύση, τη τοπική παράδοση, την αναψυχή κ.α.
- ✓ Ενίσχυση της δημιουργίας εναλλακτικών προτύπων ανάπτυξης σε τουριστικές περιοχές
- ✓ Οι τουρίστες καταναλωτές μετατρέπονται σταδιακά σε μέτοχους στην τουριστική ανάπτυξη
- ✓ Ύπαρξη γενικευμένες τάσης προτίμησης τουριστικών περιοχών με ήπια και ισόρροπα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

Πρόκληση

Συμπερασματικά η κύρια πρόκληση για την αειφόρο ανάπτυξη του τουρισμού αφορά στον τρόπο **οργάνωσης, σχεδιασμού και διαχείρισης** της περαιτέρω μεγέθυνσης των τουριστικών δραστηριοτήτων, ώστε αυτές:

- ✓ να μην υπερβαίνουν τα όρια των διαθέσιμων πόρων προκειμένου
- ✓ να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη του
- ✓ να ελαχιστοποιηθούν - αμβλυνθούν οι αρνητικές επιπτώσεις τους στο συνολικό περιβάλλον των προορισμών
- ✓ Να συντελέσει στην οικονομική επιτυχία του τομέα, στο πλαίσιο των αρχών και των κατευθύνσεων της αειφόρου ανάπτυξης

Πρόκληση

3 κύρια ζητήματα :

- ✓ Αναζήτηση νέων προτύπων τουριστικών ταξιδιών τα οποία θα επιβαρύνουν λιγότερο τις περιοχές υποδοχής επισκεπτών
- ✓ Ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος των τουριστικών περιοχών ως πόρων ανεκτίμητης αξίας που επιβάλλεται να προστατευτούν
- ✓ Διεπιστημονική προσέγγιση του τουρισμού, ιδιαίτερα σε ζητήματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη, τις επιπτώσεις και την αναζήτηση νέων μοντέλων ανάπτυξης που ικανοποιούν τις θεμιτές επιδιώξεις της τοπικής κοινωνίας.

Λόγοι κρατικής παρέμβασης στον τουρισμό

Λόγοι κρατικής παρέμβασης

- ✓ Η παρεμβατική τουριστική πολιτική στο επίπεδο της **Ζήτησης** έχει ως σκοπό την προσέλκυση προς το εθνικό τουριστικό προϊόν
- ✓ Ενώ η παρέμβαση του κράτους στην **Προσφορά** του τουριστικού προϊόντος αφορά την δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών τουριστικής επιχειρηματικότητας μέσω της χρηματοδότησης, της πολιτικής εποπτείας της σχέσης τιμής -ποιότητας των τουριστικών προϊόντων, της εκπαίδευσης τουριστικών επαγγελματιών και κατάρτισης.

Λόγοι κρατικής παρέμβασης

1. Οικονομικοί λόγοι

Οικονομικές συνέπειες, δημιουργία θέσεων εργασίας, αστικοποίηση, αύξηση εσόδων κράτους, αναδιανομή εισοδημάτων

2. Πολιτικοί λόγοι

Κοινωνική επαφή και συνεκτικότητα εθνοτήτων, γλωσσών & πολιτισμών, διεθνής κατανόηση, ειρήνη, χαλάρωση εντάσεων, νομιμοποίηση ενεργειών, προώθηση εικόνας στο εξωτερικό, μέσο πληροφόρησης

3. Κοινωνικοί –πολιτισμικοί λόγοι

Εσωτερικός τουρισμός/κοινωνική ομοιογένεια, ανθρώπινες σχέσεις από τουρισμό/στενοί κοινωνικοί δεσμοί, επιπτώσεις από διαφορές/ πολιτισμικό σοκ, επίδραση στη κοινωνική ανάπτυξη

4. Περιβαλλοντικοί λόγοι

Θέσπιση περιβαλλοντικών όρων, χωροθέτηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, προστασία ευάλωτων περιοχών

Φορείς που συμμετέχουν στην
οργάνωση και τον σχεδιασμό της
τουριστικής ανάπτυξης

Φορείς οργάνωσης

1. Τουριστικοί οργανισμοί

διατυπώνουν - προωθούν σύγχρονες πολιτικές οργάνωσης, ανάπτυξης ή εμπορικοποίησης του τουρισμού, δραστηριοποιούμενοι σε υπερεθνικό, εθνικό και περιφερειακό - τοπικό επίπεδο

Π.χ. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Παγκόσμιος Οργανισμός τουρισμού, UNESCO, Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός-ΙΜΟ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ταξιδιών –ECT, Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού, Παγκόσμια Ένωση τουριστικών Πρακτόρων –WATA

2. Ταξιδιωτικά γραφεία

λειτουργούν ως αυτόνομος ενδιάμεσος φορέας διανομής των τουριστικών προϊόντων - υπηρεσιών στις χώρες προέλευσης και υποδοχής επισκεπτών και διακρίνονται σε γραφεία διανομής, παραγωγής και υποδοχής

3. Ταξιδιωτικοί οργανισμοί (Tour-operators)

λειτουργούν ως παραγωγοί διαφορετικών τύπων οργανωμένων ταξιδιών τα οποία προετοιμάζουν πριν την εκδήλωση της ζήτησης και χαρακτηρίζονται από χαμηλή τιμή, ασφάλεια και τυποποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων. Αποτελούν τους κυριότερους μεσολαβητές μεταξύ τουριστικής ζήτησης και τουριστικής προσφοράς

Φορείς οργάνωσης

4. Οι δημόσιοι φορείς

Ενσωματώνουν τον τουριστικό τομέα στις αναπτυξιακές ή άλλες πολιτικές, αναδιοργανώνουν τις διοικητικές δομές και το χρηματοδοτικό πλαίσιο, ώστε να εξασφαλίσουν αποτελεσματικό σχεδιασμό και διαχείριση, να διευκολύνουν

τον εκσυγχρονισμό και τις ευκαιρίες απασχόλησης και να συντονίσουν τις πολιτικές τους επιλογές στην ανάπτυξη των υποδομών και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

5. φορείς του τουριστικού τομέα

ενδοτομεακά, προσαρμόζουν τον προγραμματισμό των επιχειρήσεων, βελτιώνουν την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών και υιοθετούν πολιτικές συνεργασίας και σεβασμού των επιδιώξεων των πολιτών

6. Οι υπόλοιποι εμπλεκόμενοι

Συνεργάζονται με τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για τον προσδιορισμό των ευκαιριών ανάπτυξης και της άρσης εμποδίων που απειλούν την ανάπτυξη, από την έλλειψη υποδομών ως τη ρύπανση του περιβάλλοντος και από τις αδυναμίες της νομοθεσίας ως τα δυσεπίλυτα προβλήματα υγείας και ασφάλειας

Αναγκαιότητα συλλογικού τρόπου προσέγγισης

- ✓ **μέγεθος και δυνατότητα ανάπτυξης**, να τους αποδοθεί μεγαλύτερη ευθύνη για την προστασία και την αναβάθμιση της ποιότητας των περιβαλλοντικών πόρων,
- ✓ **ευημερία**, η οποία διασφαλίζεται μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι αποτελούν τη βάση του τουριστικού προϊόντος,
- ✓ **παγκόσμια εμβέλεια**, λόγω της διεθνοποίησης του τουρισμού, έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν αλλαγές και να επηρεάσουν ή να ελέγξουν τις εξελίξεις από μόνοι τους ή συλλογικά, χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις διαφορετικών συμφερόντων,
- ✓ **ζήτηση**, η ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελεί απαίτηση των επισκεπτών, που σε αντίθετη περίπτωση επιλέγουν άλλους προορισμούς και μόνο η διαρκής μείωση των τιμών διατηρεί τη ζήτηση από τους λιγότερο απαιτητικούς επισκέπτες, και
- ✓ **συγκριτικό πλεονέκτημα**, η περιβαλλοντική διαχείριση βελτιώνει την ποιότητα του προϊόντος, ενισχύοντας έτσι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του προορισμού

Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης

Επιδιώξεις σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Η συνεκτίμηση κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών, φυσικών, τεχνικών/τεχνολογικών, διεθνών σχέσεων, επικοινωνίας και υποδομών, διοικητικούς, νομικών και άσκησης πολιτικής) παραγόντων καθώς και τη μελλοντική εξέλιξη αυτών ώστε να εξασφαλίσει τη διατήρηση της ελκυστικότητας ενός προορισμού, παρέχοντας τις αναγκαίες κατευθύνσεις για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την αντιμετώπιση των αδυναμιών του

Buhalis (2001)

Ο προσδιορισμός του τουριστικού προφίλ μιας περιοχής και η ομαλή ένταξη της τουριστικής δραστηριότητας στις υπόλοιπες δομές και λειτουργίες, μειώνοντας τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και την κοινωνία

Παπαγεωργίου (2017)

Η οργάνωση του μέλλοντος ενός τουριστικού προορισμού για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, λειτουργώντας ως οδηγός για τη λήψη αποφάσεων

WTO (1998)

Σημαντικότητα σχεδιασμού

Ο τουριστικός σχεδιασμός είναι μια απαραίτητη και αναγκαία διαδικασία, όχι μόνο κατά τον αρχικό προσανατολισμό μιας περιοχής στην τουριστική δραστηριότητα, αλλά κυρίως στην πορεία και ακόμη περισσότερο όταν ο προορισμός περάσει στο στάδιο της στασιμότητας ή -ακόμη χειρότερα- της παρακμής

Βασικά στοιχεία στον σχεδιασμό

- ✓ Τουριστικοί πόροι της περιοχής
- ✓ Τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες
- ✓ Ευρύτερες υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής
- ✓ Υποδομές και υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο
- ✓ Σχέδιο μάρκετινγκ
- ✓ Γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης
- ✓ Έρευνες αγοράς και μελέτες σχετικά με την ζήτηση της περιοχής
- ✓ Ανθρώπινο δυναμικό

Στάδια σχεδιασμού

- 1. Προετοιμασία μελέτης και οριοθέτηση αντικειμένου** (study preparation): διαμόρφωση προδιαγραφών, προσδιορισμός ενδεικνυόμενου μοντέλου ή τύπου σχεδιασμού, οργανωτικού σχήματος αλλά και χρονοδιαγράμματος της μελέτης,
- 2. Προσδιορισμός στόχων** (determination of objectives): προκαταρκτική υιοθέτηση και ανάλυση σειράς στόχων τουριστικής ανάπτυξης, ύστερα από τις απαραίτητες διεργασίες με τους αρμόδιους φορείς, ώστε να αντανακλούν τις βασικές αναπτυξιακές στρατηγικές και πολιτικές της διοίκησης,
- 3. Διαμόρφωση πληροφοριακού υποβάθρου** (survey of all elements): συλλογή και απογραφή όλων των απαραίτητων στοιχείων σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση αλλά και διενέργεια διασκοπήσεων τουριστών και πόρων προκειμένου να αξιολογηθεί η ζήτηση του εκάστοτε τουριστικού προϊόντος,

Στάδια σχεδιασμού

4. Ανάλυση και σύνθεση (analysis and synthesis of findings): αξιολόγηση και προσδιορισμός της τουριστικής αγοράς, της προσφοράς και των χαρακτηριστικών του τουριστικού προϊόντος ενός προορισμού, με ταυτόχρονη διερεύνηση πιθανών ανασταλτικών παραγόντων στην ανάπτυξή του,

5. Διαμόρφωση πολιτικής και σχεδίου (policy and plan formulation): εύρεση και αξιολόγηση εναλλακτικών πολιτικών και σχεδίων και τελικός προσδιορισμός του σχεδίου και του πλέγματος πολιτικών, ύστερα από την απαραίτητη συναίνεση των εμπλεκόμενων φορέων,

6. Εξειδικευμένες και επιμέρους προτάσεις (consideration of recommendations): διαμόρφωση προτάσεων βάσει του προκρινόμενου σχεδίου, με αναφορά στις ενδεικνυόμενες διεργασίες και τεχνικές υλοποίησης αλλά και στα ειδικά μέτρα και ρυθμίσεις,

7. Υλοποίηση και έλεγχος (implementation and monitoring of the plan): διάφορες ενέργειες όπως: νομοθετική κατοχύρωση προτάσεων, ενεργοποίηση χρηματοδοτικών φορέων, συνεχής παρακολούθηση και συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων κατά την εφαρμογή και αναθεώρηση σχεδίου εφ' όσον κριθεί αναγκαίο.

Επιπρόσθετες αναλύσεις -σχεδιασμού

- ✓ ανάλυση ζήτησης,
- ✓ ανάλυση προσφοράς,
- ✓ πρόβλεψη ζήτησης και
- ✓ αναλύσεις κόστους και χρηματοδότησης σχεδίου

Lickorish & Jenkins (2004)

- ✓ αναλύσεις χωρικής κατανομής των τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών,
- ✓ αναλύσεις χωρικής κατανομής των τουριστικών πόρων (φυσικών και πολιτιστικών)
- ✓ αναλύσεις για την επάρκεια των τεχνικών υποδομών (δρόμοι, λιμάνια κλπ), των κοινωφελών δικτύων (ύδρευση, αποχέτευση κλπ) και των υπηρεσιών (υγείας, πρόνοιας κλπ).
- ✓ Μελέτες Φέρουσας Ικανότητας αλλά και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

Κοκκώσης & Τσάρτας (2019)

4 φάσεις & βήματα σχεδιασμού

A' φάση: Προετοιμασία και καθορισμός της διαδικασίας σχεδιασμού

- ✓ Σύσταση Ομάδας Έργου
- ✓ Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας Ενδιαφερόμενων Μερών από το σύνολο των φορέων του προορισμού και ορισμός του Συντονιστή
- ✓ Προσδιορισμός διαδικασίας σχεδιασμού & δημόσιας διαβούλευσης – Συνοπτική αποτύπωση του προφίλ του προορισμού

B φάση: Αξιολόγηση υφιστάμενης κατάστασης

- ✓ Αποτύπωση και αξιολόγηση της κατάστασης του εξωτερικού περιβάλλοντος του προορισμού
- ✓ Αποτύπωση και αξιολόγηση της κατάστασης του προορισμού (εσωτερικό περιβάλλον)
- ✓ Αποτύπωση και αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς
- ✓ Αποτύπωση και αξιολόγηση της ζήτησης
- ✓ Οι επιπτώσεις της τουριστικής δραστηριότητας στον προορισμό
- ✓ Συνθετική αξιολόγηση – Συμπεράσματα

4 φάσεις & βήματα σχεδιασμού

Γ φάση: Διαμόρφωση της στρατηγικής

- ✓ Καθορισμός οράματος και αρχών του προορισμού
- ✓ Διαμόρφωση στρατηγικών στόχων
- ✓ Διαμόρφωση σχεδίων δράσης

Δ φάση: Σύνταξη επιχειρησιακού προγράμματος

- ✓ Εξειδίκευση των δράσεων ανά σχέδιο δράσης
- ✓ Οικονομικός προγραμματισμός των δράσεων
- ✓ Σύνταξη δεικτών για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων και των στόχων του σχεδίου

Βασικοί Στόχοι – Επιδιώξεις Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α. για το Ειδικό Πλαίσιο του Τουρισμού

- ✓ **Ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη** του τομέα του τουρισμού στο πλαίσιο της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Χώρας (γεωγραφική θέση, κλίμα, πολυνησιακός χαρακτήρας, μήκος και ποιότητα ακτών, ποικιλία και έντονη εναλλαγή της μορφής και του είδους των πόρων, πυκνότητα και ποικιλία περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και πλούσιο πολιτιστικό κεφάλαιο).
- ✓ **Βελτίωση της απόδοσης και της ανταγωνιστικότητας** του τομέα με την προσαρμογή και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και του σχεδιασμού στα νέα δεδομένα και τάσεις της τουριστικής αγοράς. Προώθησης νέων μορφών τουρισμού που αναμένεται να συμβάλουν και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- ✓ **Διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας** και των αποτελεσμάτων της σε νέες περιοχές και προώθησης της ισόρροπης και αειφόρου ανάπτυξης σύμφωνα με τις φυσικές πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.
- ✓ **Περιβαλλοντική αναβάθμιση** των περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Εξασφάλιση της **προστασίας και της βιωσιμότητας** των πόρων.

Διαχείριση τουριστικής ανάπτυξης

Πεδία διαχείρισης

- ✓ Κοινωνικών & οικονομικών επιπτώσεων
- ✓ Περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- ✓ Υποβάθμισης της τουριστικής περιοχής

Τομέας	Παράμετροι προς παρακολούθηση	Προτεινόμενοι Δείκτες Παρακολούθησης	Επίπεδο	Καταρχήν Εκτίμηση Δυνατότητας Εφαρμογής	Παρατηρήσεις
Φυσικό περιβάλλον - Βιοποικιλότητα	Οικολογική επιβάρυνση	Μεταβολή στην καλυμμένη με βλάστηση περιοχή εξαιτίας τουριστικών δραστηριοτήτων	Εθνικό	↓	Τα στοιχεία αυτά θα αξιολογηθούν κατά την εκτίμηση – προσδιορισμό του σημείου αποδεκτής αλλαγής
			Περιφερειακό	↕	
		Μεταβολή στη βιοποικιλότητα εξαιτίας τουριστικών δραστηριοτήτων – αναψυχής	Εθνικό	↓	
			Περιφερειακό	↕	
	Υποβάθμιση ακτών	Μήκος ακτογραμμής που έχει δεχτεί παρεμβάσεις / συνολικό μήκος ακτογραμμής	Εθνικό	↓	
			Περιφερειακό	↕	
	Διατάραξη – Απώλεια χλωρίδας και πανίδας	Περιοχή που καταλαμβάνεται από ενδημικά ή απειλούμενα είδη / συνολική γη (%)	Εθνικό	↓	
			Περιφερειακό	↕	
	Όχληση	Αριθμός τουριστών / Χμ. (προσβάσιμης) ακτογραμμής	Εθνικό	↕	
			Περιφερειακό	↕	
	Ποιότητα αέρα	Μέσος αριθμός ημερών κατά την διάρκεια της τουριστικής περιόδου στις οποίες τα όρια ρύπανσης ξεπερνιούνται, ανά έτος	Εθνικό	↑	
			Περιφερειακό	↑	
	Ηχορύπανση	Μέσος αριθμός ημερών όπου ξεπερνιούνται τα όρια ηχορύπανσης	Εθνικό	↕	
			Περιφερειακό	↕	
	Προστατευόμενες – Ευαίσθητες περιοχές	Αριθμός και έκταση / ανά έτος	Εθνικό	↑	
			Περιφερειακό	↑	
		Αριθμός προστατευόμενων περιοχών που υπόκειται σε πρόγραμμα παρακολούθησης οικολογικών παραμέτρων / ανά έτος	Εθνικό	↑	
			Περιφερειακό	↑	
		Αριθμός περιοχών που εφαρμόζεται σχέδιο από φορέα διαχείρισης / ανά έτος	Εθνικό	↑	
			Περιφερειακό	↑	
		Αριθμός τουριστών / επιφάνεια προστατευομένων οικοσυστημάτων	Εθνικό	↑	
			Περιφερειακό	↑	
	Χρήσεις γης - αλλαγές	Απώλεια αγροτικής, δασικής γης, υδροβιότοπων κ.α. την τελευταία δεκαετία εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης	Εθνικό	↕	
			Περιφερειακό	↕	

Αξιολόγηση – προτεινόμενοι δείκτες παρακολούθησης του σχεδίου

Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (2012)

Υδατα Αέρας Έδαφος Κλιματικοί παράγοντες	Τουριστικές Υποδομές	Αριθμός κλινών ανά τύπο τουριστικού καταλύματος / συνολικός αριθμός κλινών	Εθνικό	↑
			Περιφερειακό	↑
		Αριθμός, έκταση, δυναμικότητα μονάδων /ανά έτος	Εθνικό	↑
			Περιφερειακό	↑
		Τουριστικά καταλύματα που έχουν βραβευθεί με οικολογικό σήμα	Εθνικό	↑
			Περιφερειακό	↑
		Μέση ετήσια κατανάλωση ενέργειας / μέση κατανάλωση κατά την τουριστική περίοδο	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Κατανάλωση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές / συνολική κατανάλωση ενέργειας (σε τουριστικές μονάδες)	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↕
		Κατανάλωση νερού ανά κλίνη ή ανά τουρίστα / ημέρα	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↕
		Κατανάλωση νερού της τουριστικής δραστηριότητας αναφορικά με τους συνολικούς διαθέσιμους πόρους	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↕
		Ημερήσια παραγωγή λυμάτων ανά τουρίστα	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
	Τουριστικές Ροές	% σύσταση λυμάτων κατά την περίοδο αιχμής	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Τουριστικές μονάδες (τουριστικές κλίνες) που ακολουθούν πρακτικές ανακύκλωσης ή Ελαχιστοποίησης λυμάτων / σύνολο τουριστικών μονάδων (σύνολο τουριστικών κλινών)	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Εκπομπές CO ₂ από δραστηριότητες σχετιζόμενες με τα τουρισμό / συνολικές εκπομπές CO ₂ ανά έτος	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↓
		Τουρίστες / κάτοικοι	Εθνικό	↕
		Μέγιστος αριθμός (περίοδος αιχμής)	Περιφερειακό	↕
		Ελάχιστος – μέσος αριθμός		
		Τουρίστες / μήνας (διασπορά κατά την διάρκεια του έτους)	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Αριθμός διανυκτερεύσεων ανά 100 κατοίκους	Εθνικό	↑
			Περιφερειακό	↑

Αξιολόγηση – προτεινόμενοι δείκτες παρακολούθησης του σχεδίου

Στρατηγική Μελέτη
Περιβαλλοντικών
Επιπτώσεων (2012)

Πληθυσμός Ανθρώπινη Υγεία Υλικά Περιουσιακά Στοιχεία Πολιτιστική, αρχιτεκτονική και αρχαιολογική κληρονομιά Τοπίο	Στοιχεία απασχολούμενων κατά κύριο λόγο με τον τομέα του τουρισμού	Αριθμός, φύλο, μέση ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, κατάρτιση / ανά έτος	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Μέσο εισόδημα , ανά άτομο / ανά έτος	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Ημιαπασχόληση ή εποχιακή απασχόληση / απασχόληση κατά την καθ' όλη τη διάρκεια του έτους	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
	Περιουσιακά Στοιχεία	Αριθμός δεύτερων κατοικιών / σύνολο κατοικιών	Εθνικό	↑
			Περιφερειακό	↑
	Ασφάλεια	Επίπεδα ατυχημάτων: διασπορά του αριθμού των αυτοκινητιστικών / υδάτινων κ.α. ατυχημάτων κατά την διάρκεια του έτους	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↑
	Υγεία	Μέσος όρος περιστατικών παροχής πρώτων βοηθειών κατά την τουριστική περίοδο / ετήσιος μέσος όρος	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
	Πολιτιστική Κληρονομιά	Ύπαρξη περιοριστικών μέτρων για τον τουρισμό	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
	Τοπίο	Παρουσία μέτρων οριοθέτησης ζωνών	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
	Υποδομές	Επαρκής πρόσβαση από τα Δίκτυα Μεταφορών / Ποιότητα / χρόνος πρόσβασης	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Αξιολόγηση - Επάρκεια Εσωτερικού Δικτύου	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Αριθμός θέσεων στάθμευσης / μέσος αριθμός αυτοκινήτων ανά ημέρα, λεωφορείων κ.α. σε σημαντικές περιοχές	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
Οριζόντιες δράσεις / Συνέργειες	Επίπεδο ικανοποίησης τουριστών	Ποσοστό τουριστών ικανοποιημένων από τις διακοπές τους	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↓
	Επίπεδο ικανοποίησης κατοίκων	Ποσοστό κατοίκων ικανοποιημένων με το τρέχον επίπεδο της τουριστικής ανάπτυξης	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↓
	Πρωτογενής τομέας	Αγροτουριστικά προγράμματα	Εθνικό	↓
		Αριθμός μονάδων / Μέσο ετήσιο εισόδημα	Εθνικό	↓

Αξιολόγηση – προτεινόμενοι δείκτες παρακολούθησης του σχεδίου

Στρατηγική Μελέτη
Περιβαλλοντικών
Επιπτώσεων (2012)

Αξιολόγηση – προτεινόμενοι δείκτες παρακολούθησης του σχεδίου

Στρατηγική Μελέτη
Περιβαλλοντικών
Επιπτώσεων (2012)

	Δευτερογενής τομέας	Συνέργεια με ιχθυοκαλλιέργειες	Εθνικό	↑
		Αλιευτικός τουρισμός	Εθνικό	↕
		Πολιτιστικός – Βιομηχανικός Τουρισμός- Αξιοποίηση ανενεργών υποδομών	Εθνικό	↕
	Τριτογενής τομέας	Αριθμός καταδυτικών πάρκων. Έκταση καταδυτικού πάρκου - κάλυψη θαλάσσιου χώρου	Εθνικό	↓
		Παροχή Υπηρεσιών Περιβαλλοντικής Πιστοποίησης	Εθνικό	↕
		Κατάρτιση στη Περιβαλλοντική Διαχείριση των Τουριστικών Εγκαταστάσεων	Εθνικό	↕
	Άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τομέα του τουρισμού	Αριθμός έργων και δραστηριοτήτων για τα οποία εκδόθηκε Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) / ανά έτος	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Αριθμός Αδειών λειτουργίας έργων και δραστηριοτήτων	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↕
		Αριθμός πραγματοποιηθέντων ελέγχων τήρησης περιβαλλοντικών όρων	Εθνικό	↕
			Περιφερειακό	↑
		Διαπιστωθείσες παραβάσεις στην τήρηση περιβαλλοντικών όρων, συνολικό ύψος επιβληθέντων προστίμων / ανά έτος	Εθνικό	↓
			Περιφερειακό	↓

* Επιλέχθηκε συνάφεια δεικτών και μεθοδολογίας με τους αντίστοιχους χρησιμοποιηθέντες στη μελέτη “*Environmental Indicators to measure sustainable development*”

Σύμβολα	Επεξήγηση
↑	ΚΑΛΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
↕	ΜΕΤΡΙΑ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
↓	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Μεθοδολογικά εργαλεία και κανονιστικό πλαίσιο

Εντοπισμός περιβαλλοντικών επιπτώσεων

πριν την επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας σε μια περιοχή, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με :

- ✓ το είδος των τουριστικών εγκαταστάσεων (μέγεθος, κατηγορία),
- ✓ το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής (αρχικό, κόπωσης κλπ.),
- ✓ την πυκνότητα ανάπτυξης, η οποία συνδέεται με την ένταση της χρήσης γης,
- ✓ την επάρκεια των τεχνικών υποδομών και των άλλων δικτύων εξυπηρέτησης, και
- ✓ την ύπαρξη άλλων, συναφών με τον τουρισμό, οικονομικών δραστηριοτήτων

Φέρουσα ικανότητα

Χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του σημείου πέραν του οποίου οι αλλαγές στην τουριστική ανάπτυξη ή η υπέρβαση των ορίων χρήσης ενεργοποιούν τη διαδικασία υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Η διατήρηση της ανάπτυξης ή της χρήσης σε επίπεδα χαμηλότερα της φέρουσας ικανότητας, θα προστατεύσει και θα διατηρήσει ποσοτικά και ποιοτικά το περιβάλλον της περιοχής.

Τα όρια - δείκτες της διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή καθώς διαφορετικά είναι και τα επίπεδα ανθεκτικότητάς τους, ενώ η εφαρμογή της είναι αποτελεσματικότερη σε προκαθορισμένες φυσικές περιοχές (πάρκα), απ' ότι σε ευρύτερες περιοχές - τουριστικούς προορισμούς

Περιβαλλοντικός Έλεγχος - Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ΣΠΔ

τρόπος μέτρησης της επίδοσης μιας επιχείρησης σε σχέση με τις διαδικασίες χρήσης και διαχείρισης των πόρων, παραγωγής και διάθεσης των απορριμμάτων τους κλπ. και καθορισμού τρόπων βελτίωσης των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων.

Η Περιβαλλοντική Διαχείριση (Environment Management), αποτελεί πλέον μία από τις σημαντικότερες προτεραιότητες κάθε επιχειρησιακής δραστηριότητας του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Η συμμόρφωση τόσο με τις ισχύουσες όσο και με τις μελλοντικές νομοθετικές απαιτήσεις.

2 από τα πλέον χρησιμοποιούμενα, σε εθελοντική βάση, ΣΠΔ είναι το διεθνές πρότυπο **ISO 14001** (International Organization for Standardization), και το Κοινοτικό **Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS - Eco-Management and Audit Scheme)** που αναγνωρίζεται μόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

συνδέονται με τη διαδικασία του αναπτυξιακού σχεδιασμού, προβλέπουν και αξιολογούν τις επιπτώσεις των τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων και αποτελούν εργαλείο λήψης αποφάσεων.

Στοχεύουν στην αποφυγή υποβάθμισης του περιβάλλοντος παρέχοντας στους εμπλεκόμενους φορείς πληρέστερη πληροφόρηση για τις δυνητικές συνέπειες που μπορεί να έχουν οι πολιτικές και οι δράσεις τους στην ποιότητα του περιβάλλοντος

Όρια Αποδεκτής Αλλαγής

- ✓ προσδιορισμός των θεμάτων και των προβλημάτων της περιοχής,
- ✓ προσδιορισμός των κατάλληλων για την περιοχή τουριστικών δραστηριοτήτων,
- ✓ επιλογή μετρήσιμων και αξιόπιστων δεικτών αλλαγής των φυσικών πόρων,
- ✓ αξιολόγηση των υφιστάμενων περιβαλλοντικών συνθηκών,
- ✓ προσδιορισμός αποδεκτών προδιαγραφών για τους φυσικούς πόρους,
- ✓ προσδιορισμός εναλλακτικών ευκαιριών, συμβατών με τις συνθήκες της περιοχής,
- ✓ καθορισμός δράσεων και μέτρων υλοποίησης για κάθε εναλλακτική λύση,
- ✓ αξιολόγηση και επιλογή της προτιμώμενης εναλλακτικής λύσης, και
- ✓ εφαρμογή της προτιμώμενης λύσης και παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της.

Οικο-σήμανση (*eco-label*)

σήματα και λογότυπους ποιότητας που πιστοποιούν την πολιτιστική και περιβαλλοντική πρακτική των επιχειρήσεων σε σχέση με τον κύκλο ζωής των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους.

Αποτελούν πολύτιμο οδηγό

- ✓ πολλών καθημερινών επιλογών και μέσω της χρήσης τους
- ✓ ενθαρρύνεται η υιοθέτηση μέτρων-δράσεων περιβαλλοντικής προστασίας
- ✓ που πιστοποιούν μια συγκεκριμένη προσέγγιση των προορισμών και όλων των τουριστικών επιχειρήσεων

Υιοθέτηση βραβείων και άριστων πρακτικών

πρακτικές αντίστοιχες της οικο-σήμανσης με χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις το 'Ευρωπαϊκό βραβείο για τον τουρισμό και το περιβάλλον' (ΕΕ), τις 'σφραγίδες περιβαλλοντικής ποιότητας' και την υιοθέτηση 'Άριστων πρακτικών' που αποτελούν τη βάση του 'Πράσινου Τουρισμού'.

Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Ποιοτικής Διαχείρισης (ΟΠΔ)

Μια νέα διαχειριστική προσέγγιση και ένα μέσο δράσης που αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα: οικονομική ανάπτυξη, προστασία του περιβάλλοντος και πολιτιστική ταυτότητα του τοπικού πληθυσμού

Μια διοικητική διαδικασία που κατά κανόνα είναι συμμετοχική και επαναλαμβανόμενη και προϋποθέτει μια ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης που αφορά όλους τους φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που διαμορφώνουν τη βασική τουριστική προσφορά στον προορισμό.

Σκοπός της ΟΠΔ είναι η βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών και των προορισμών, μέσω του ισόρροπου συνδυασμού της ικανοποίησης των αναγκών και προσδοκιών των επισκεπτών και των επιδιώξεων των επαγγελματιών και των εργαζομένων στον τουρισμό και της διασφάλισης της ποιότητας ζωής του τοπικού πληθυσμού και του περιβάλλοντος

Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Ποιοτικής Διαχείρισης (ΟΠΔ)

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC 2003) :

- ✓ δημιουργεί ένα νέο όραμα και μια νέα στρατηγική για τον τουριστικό τομέα, που αφορά στη συνεπή συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκομένων φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, ώστε να ενισχυθούν οι προσπάθειες του τομέα και να μετατραπούν οι μελλοντικές προκλήσεις σε ευκαιρίες,
- ✓ διαμόρφωσε ένα στρατηγικό πλαίσιο για ένα Νέο Τουρισμό, κεντρική φιλοσοφία του οποίου είναι ότι η βιώσιμη τουριστική η οποία επιδιώκει:
 - Την εξισορρόπηση ανάμεσα στις ανάγκες των επιχειρήσεων και της ποιότητας ζωής των οπικών κοινωνιών.
 - Τον σεβασμό των αναγκών τόσο της οικονομίας, όσο και των τοπικών αρχών και κοινωνιών μέσα στις οποίες λειτουργεί

Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Ποιοτικής Διαχείρισης (ΟΠΔ)

ένα νέο **στρατηγικό πλαίσιο** που στοχεύει στην εφαρμογή:

- ✓ μιας προσέγγισης εταιρικής σχέσης βασισμένης στη συμμετοχή και συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων (κράτος, ιδιωτικός τομέας, τοπική κοινωνία)
- ✓ επισημαίνει τα όρια των ευθυνών τους
- ✓ συνιστά την υιοθέτηση πολιτικών και πρακτικών που σέβονται τα συμφέροντα των τοπικών κοινωνιών και τις συνθήκες του συνολικού περιβάλλοντος,
- ✓ προσαρμογής των τουριστικών δραστηριοτήτων
- ✓ βελτίωσης της ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών-προϊόντων,
- ✓ αξιοποίησης των ευκαιριών διάχυσης των ωφελειών,
- ✓ προστασίας των περιβαλλοντικών πόρων
- ✓ μεταβίβαση δεξιοτήτων για την προαγωγή των μελών της τοπικής κοινωνίας

Μελέτη περίπτωσης

HOW TO BECOME A EUROPARC SUSTAINABLE DESTINATION

http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2022/01/EN_Sustainable-destinations-technical-guidelines.pdf

Βιβλιογραφία

- Buhalis, D. (2001). *Tourism in Greece: Strategic Analysis and Challenges*. Current Issues in Tourism
- Costa, C., Panyik, E., & Buhalis, D. (Eds.). (2013). *Trends in European tourism planning and organisation* (Vol. 60). Channel View Publications.
- EETAA (2020). Οδηγός Σχεδιασμού βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για Ο.Τ.Α. Ανάκτηση από https://www.eetaa.gr/tourismos/odhgos_sxediasμου_toyristikhs_anaptyxhs-links.pdf
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. (2019). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, 2η έκδ. Αθήνα: Κριτική
- Lickorish, J.L. & Jenkins, L.C. (2004). Μια εισαγωγή στον τουρισμό. Εκδόσεις Κριτική.
- Lew, A. A. (2007). Invited commentary: Tourism planning and traditional urban planning theory—the planner as an agent of social change. *Leisure/Loisir*, 31(2), 383-391.
- Middleton, V. & Hawkins, R. (2004). *Τουριστικό μάρκετινγκ για βιώσιμη ανάπτυξη*. Εκδόσεις Κριτική.
- Μοίρα, Π. (2022). Τουρισμός, Εξέλιξη, προοπτικές. Εκδόσεις Τζιόλα
- Παπαγεωργίου, Μ. (2017). Χωροταξικός και τουριστικός σχεδιασμός. Στο Π. Τσάρτας & Π. Λύτρας (επιμ.), *Τουρισμός και Τουριστική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Παπαζήση.
- «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» (Σ.Μ.Π.Ε.) Του «Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό» (Ε.Π.Σ.Χ.Α.Α.Τ.) 2012. Ανάκτηση από http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2013/06/smpe_EPSXATT.pdf
- World Tourism Organisation (WTO) (1996) *What tourism managers need to know: a practical guide to the development and use of indicators of sustainable tourism*.